

עורכת: ד"ר אסתי ובמן

כרך 6, גיליון מס' 12, 5 בדצמבר 2016

מקריאה להג'רה ל"ח'ליפות" לטרור קטגורי:

איום הטרור של ארגון 'המדינה האסלאמית' על צרפת

אדם הופמן

ב-13 בנובמבר 2016, ציינה צרפת שנה לסדרת הפיגועים המחרדה שביצע ארגון 'המדינה האסלאמית' בפריז, שגרמה למותם של 130 איש, לפציעתם של מאות נוספים ולהכרזה על מצב חירום ברחבי המדינה, הנמשך עד לימים אלו. לציון יום השנה הראשון לפיגועים, נערכו בפריז טקסי זיכרון בהם נחנכו אנדרטאות שיש לזכר הקורבנות.¹ ימים אחדים לאחר ציון יום השנה לפיגועים, חשפה מחלקת המדינה האמריקאית את זהותו של מתכנן הפיגועים, שהיה אחראי לפי החשד גם על תכנון הפיגועים בשדה התעופה ותחנת הרכבת בבריסל בשנה זו.² חשיפה זו מהווה שלב נוסף בפענוח חקירת הפיגועים שהיכו בלב פריז ובוצעו על-ידי שלוחי 'המדינה האסלאמית'.

אולם למרות טקסי הזיכרון ואבלן של משפחות ההרוגים, איום הטרור של ארגון 'המדינה האסלאמית' על צרפת אינו רק בגדר זיכרון טראומתי מן העבר. ב-21 בנובמבר הודיעו הרשויות הצרפתיות על מעצרים של שבעה חשודים בשטרסבורג ובמרסיי, שעל-פי החשד תכננו לבצע פיגועים במדינה. לפי סוכנויות הביטחון הצרפתיות, השבעה לחמו בסוריה וקשורים לתא הטרור של 'המדינה האסלאמית' שביצע את פיגועיה-13 בנובמבר.³ קודם לכן, בחודש ספטמבר, סוכלה תכנית לביצוע פיגוע בסמוך לקתדרלת נוטרדאם על-ידי פעילים שלפי הרשויות הצרפתיות "אימצו

¹ Liz Alderman, "From Bataclan to Street Cafes, Paris Is Quiet but Resolute as It Mourns on Anniversary of Attacks", *The New York Times*, November 13, 2016, accessed December 3, 2016, at <http://www.nytimes.com/2016/11/14/world/europe/paris-is-quiet-but-resolute-as-it-mourns-on-anniversary-of-attacks.html>.

² Rukmini Callimachi, "ISIS Operative Suspected in Paris and Brussels Attacks Is Identified", *The New York Times*, November 22, 2016, accessed December 3, 2016, at http://www.nytimes.com/2016/11/22/world/europe/isis-paris-brussels-attacks.html?_r=0.

³ Lizzie Dearden, "Isis: New terror plot foiled in France with arrest of seven suspects in Strasbourg and Marseille." *Independent*, 21 November 2016, accessed December 3, 2016, at <http://www.independent.co.uk/news/world/europe/isis-terror-attacks-plots-europe-france-latest-foiled-suspects-arrested-network-strasbourg-marseille-a7429931.html>.

את האידיאולוגיה של דאע"ש".⁴ שר הפנים של צרפת, ברנאר קזנוב, אמר שמאז תחילת השנה נעצרו בצרפת 418 חשודי טרור, והגדיר את איום הטרור כ"חסר תקדים".⁵

אכן, למרות שפיגועים המזוהים עם 'המדינה האסלאמית' בוצעו במדינות נוספות באירופה בשנה האחרונה, נראה שצרפת מתמודדת מזה זמן עם אתגר ייחודי של הקצנה וטרור אסלאמי. אתגר זה ניכר לא רק במספרם הרב של הפיגועים אלא גם במספר הלוחמים מצרפת שהצטרפו לחימה בסוריה ובעיראק (בעיקר לשורות 'המדינה האסלאמית'), שהוערך במאי 2015 בכ-1700 איש.⁶ יתר על כן, ממשלת צרפת זיהתה עד ספטמבר 2016 מעל לאלפיים אנשים בעלי קשרים לארגוני טרור בסוריה ובעיראק, מהם 244 חזרו לצרפת לאחר שהות ממושכת בסוריה.⁷ נתונים אלו, החריגים בהשוואה למדינות אחרות באירופה, הובילו לניסיונות רבים להבין את שורשי הרדיקליזציה בצרפת. חלק מהפרשנים, כמו גם חוקרים אקדמיים ותיקים, הצביעו על בעיות באינטגרציה של מהגרים, הסובלים משוליות חברתית וכלכלית בחברת הרוב הצרפתית, בעוד שאחרים ציינו את מודל החילונית הנוקשה של צרפת (laïcité), שאינו מתיר ביטוי של סממנים דתיים במרחב הציבורי, כמקור ההקצנה של חלק מהמיעוט המוסלמי במדינה ופנייתו לאלימות וטרור. עם הגישה הראשונה נמנה הסוציולוג פרהד חוסרוחבאר (Khosrokhavar), אך גם שר הכלכלה של צרפת, עמנואל מקרון, שטען ימים אחדים לאחר פיגועי נובמבר 2015 ש"הדרה הינה עובדת חיים בצרפת. לצעירים אלו [שביצעו את פיגועי פריז] שהוקצנו לעתים קרובות אין יותר אמונה בחברה".⁸ המצביעים על החילונית הנוקשה של צרפת כשורש הטרור האסלאמי בה כוללים, בין היתר, את החוקרים ויליאם מקינטס (McCants), כריסטופר מסרול (Meserole), ג'וסלין סזארי (Cesari) וג'ונתן לורנס (Laurence).⁹ בניגוד לשתי גישות אלו, חוקרים נוספים מתייחסים מפורשות לתפקיד האסלאם בבעיית ההקצנה והטרור של צרפת: חוקר האסלאם הוותיק ג'יל קפל (Kepel) טוען שהאסלאם – ובייחוד הזרם הסלפי – הפך ל"סמן זהות ברור" של מוסלמים רבים החיים במציאות החברתית-כלכלית הקשה בפרברי העוני בצרפת, הכוללת אפליה ואבטלה, ורואה

⁴ Michael Weiss, "An ISIS Plot to Blow Up Notre Dame Cathedral—and Rule the World?", *The Daily Beast*, September 8, 2016, accessed December 3, 2016, at <http://www.thedailybeast.com/articles/2016/09/08/an-isis-plot-to-blow-up-notre-dame-cathedral-and-rule-the-world.html>.

⁵ Dearden, *ibid*.

⁶ "Foreign Fighters: An Updated Assessment of the Flow of Foreign Fighters into Syria and Iraq", *The Soufan Group*, December 2015, accessed December 3, 2016, at http://soufangroup.com/wp-content/uploads/2015/12/TSG_ForeignFightersUpdate3.pdf.

⁷ "How to Stop a Martyr", *Foreign Policy*

⁸ Farhad Khosrokhavar, "Jihad and the French Exception", *The New York Times*, July 19, 2016, accessed December 3, 2016, at <http://www.nytimes.com/2016/07/20/opinion/jihad-and-the-french-exception.html>; "French minister condemns social exclusion of young Muslims", *Reuters*, November 29, 2015, accessed December 3, 2016, at <http://www.reuters.com/article/us-france-shooting-macron-idUSKBN0TIOP120151129>.

⁹ William McCants and Christopher Meserole, "The French Connection: Explaining Sunni Militancy Around the World", *Foreign Affairs*, March 24, 2016, accessed December 3, 2016 at <https://www.foreignaffairs.com/articles/2016-03-24/french-connection>; "The existential war between Islamic State and secular France", *The Conversation*, July 28, 2016, accessed at December 3, 2016. <http://theconversation.com/the-existential-war-between-islamic-state-and-secular-france-63133>; Jonathan Laurence, "Laïcité Without Égalité: Can France Be Multicultural?", *Foreign Affairs*, November 18, 2015, accessed December 3, 2016, at <https://www.foreignaffairs.com/articles/france/2015-11-18/la-cit-without-galit>.

בהקצנה של הקהילה המוסלמית במדינה את לב הבעיה.¹⁰ בתגובה לטיעונו של קפל, מדען המדינה הצרפתי אוליבייה רואה (Roy) טוען שהטרור האסלאמי בצרפת אינו ביטוי של הקצנה של הקהילה המוסלמית כולה, אלא תוצאה של מרד דורי של קטגוריה ספציפית מאוד של צעירים מוסלמים (מהגרים מוסלמים בני דור שני ומתאסלמים חדשים) נגד הדת והתרבות של הוריהם. כך, "במקום הרדיקליזציה של האסלאם", טוען רואה, "מדובר באסלאמיזציה של הרדיקליזם."¹¹ ארגון 'המדינה האסלאמית' אינו האחראי הבלעדי לאיום הטרור הג'יהאדיסטי בצרפת. מוחמד מראה, שביצע את פיגוע הירי בבית הספר היהודי בטולוז במאי 2012, פעל לבדו אך הצהיר שהשתייך לאל-קאעדה,¹² ומבצעי הפיגוע במערכת העיתון הסטירי **שולי הבדו** בינואר 2015 אמרו לעוברי אורח לאחר הפיגוע שהשתייכו לאל-קאעדה בחצי-האי ערב (AQAP).¹³ אולם למרות היסטוריה זו של פעילות טרור בהשראת האסלאם הרדיקלי לפני עליית דאע'ש, 'המדינה האסלאמית' חתומה על הפיגועים הקטלניים ביותר ויוצאת דופן בנחישותה האידיאולוגית והאופרטיבית.

פיגועי 'המדינה האסלאמית' מסמנים שינוי אסטרטגי בהתנהגות הארגון. מקיץ 2014 ועד תחילת 2015, לאחר שהכריזה על הקמתה המחודשת של הח'ליפות, התמקדה 'המדינה האסלאמית' בכיבוש טריטוריה ובביסוס שליטתה בשטחים הכבושים. כחלק מכך, הופנה עיקר המאמץ שלה לגיוס מתנדבים מוסלמים מרחבי העולם באמצעות קריאה לבצע **הג'רה** (הגירה, ברוח מסעו של הנביא מוחמד ותומכיו ממכה לאל-מדינה בשנת 622) אל שטחי "הח'ליפות" המוסלמית, הנתונה תחת חוקי האסלאם. יתר על כן, היא נזקקה לכוח אדם מיומן בתחומים שונים ולכן, פרסם הגיליון הראשון של **דאב'ק**, ביטאון התעמולה באנגלית של הארגון, קריאה לכל המוסלמים, אך בעיקר לאנשי דת, שופטים, ובעלי כישורים בתחומי צבא, מנהל, רפואה והנדסה להגר לשטחי 'המדינה האסלאמית'.¹⁴ אך החל מאמצע 2015, לאחר התעצמות המערכה הבינלאומית נגדה ואובדן שטחים, פנה דובר 'המדינה האסלאמית', אבו מוחמד אל-עדנאני, לתומכי דאע'ש באירופה לבצע פיגועים בארצותיהם, באומרו ש"הפעולה הקטנה ביותר שתעשו בארצותיכם יקרה יותר ללבנו מהמעשה הגדול ביותר שנעשה פה [בסוריה]; פעולה זו יותר אפקטיבית עבורנו ויותר מזיקה מבחינתם [הכופרים]". הוא גם קרא לפגיעה מכוונת באזרחים, מאחר ש"בארצות הצלבנים אין קדושת דם ולא קיימים יחפים מפשע".¹⁵

¹⁰ Anne-Sylvaine Chassany, "'Terreur dans l'Hexagone'", by Gilles Kepel: The author explores opportunities missed by the French elite", *Financial Times*, January 10, 2016, accessed December 3, 2016, at <https://www.ft.com/content/bac6166a-b7c8-11e5-bf7e-8a339b6f2164>

¹¹ Olivier Roy, "France's Oedipal Islamist Complex", *Foreign Policy*, January 7, 2016, accessed at December 3, 2016. <http://foreignpolicy.com/2016/01/07/frances-oedipal-islamist-complex-charlie-hebdo-islamic-state-isis/>.

¹² "Obituary: Toulouse gunman Mohamed Merah", *BBC*, March 22, 2012, accessed December 3, 2016, at <http://www.bbc.com/news/world-europe-17456541>.

¹³ Jytte Klausen, "France on Fire: The Charlie Hebdo Attack and the Future of al Qaeda", *Foreign Affairs*, January 7, 2015, accessed December 3, 2016, at <https://www.foreignaffairs.com/articles/france/2015-01-07/france-fire>.

¹⁴ *Dabiq*, Al-Hayat Media Center, Issue 1, p. 11. Accessed December 3, 2016, at <https://azelin.files.wordpress.com/2014/07/islamic-state-22dc481biq-magazine-122.pdf>.

¹⁵ "That They Live by Proof: An Address by the Official Spokesman of the Islamic State The Mujahid Shaykh Abu Muhammad al-'Adnani ash-Shami", *Al-Hayat Media Center*, Sha'ban 1437. Accessed

קריאה זו התחדדה אף יותר בחודשים האחרונים, כאשר ביטאון תעמולה אחר של דאע"ש הכריז ש"דמם של הכופרים הינו **חלאל** [מותר הלכתית לפי החוק האסלאמי] לכם, אז הקיזו אותו". בפנייה ישירה אל "מוסלמים החיים בדאר אל-כופר [ארצות שאינן נשלטות על-ידי מוסלמים]" נטען ש"הריגת הכופרים הינה צורת פולחן לאללה ... והטלת טרור בלבבותיהם של כל הלא-מאמינים היא מחובתו של כל מוסלמי".¹⁶ קריאה זו למה שהסוציולוג האמריקאי ג'ף גודוויין (Goodwin) מכנה "טרור קטגורי" – כלומר, טרור המופנה כלפי אזרחים ללא אבחנה בהשתייכותם האתנית, הדתית או הלאומית, ותוך התעלמות מהזהויות והתפקידים הפרטניים שלהם¹⁷ – מספקת הכשר, עידוד והכוונה למעשי הרג וטבח, ללא שום הגבלות דתיות או עכבות מוסריות.

קריאה זו להרג חסר אבחנה של אזרחים מעלה את השאלה מהו הרציונל לפעולות הטרור של 'המדינה האסלאמית'? כתבה במגזין **דאבק** קבעה ש"חשוב מאוד שפיגועים יבוצעו בכל מדינה שהצטרפה לברית נגד המדינה האסלאמית [הקואליציה הבינלאומית]", ציינה את צרפת כחלק ממדינות אלו והדגישה ש"יש לפגוע באזרחים של המדינות הצלבניות בכל מקום בו אפשר יהיה למצוא אותם".¹⁸ מבחינת דאע"ש, הפיגועים בצרפת נועדו להעניש את אזרחיה על ההפצצות של חיל האוויר הצרפתי בא-רקא ובשטחים נוספים הנשלטים על-ידי הארגון, ולהרתיע את ממשלת צרפת מלבצע תקיפות נוספות נגדה.

שנית, 'המדינה האסלאמית' מעודדת פיגועים באמצעים טכניים פשוטים וזמינים אך קטלניים בתוצאותיהם במטרה לשמר את המוניטין הרצחני שלה במחנה הג'יהאד הגלובלי. כך היה, למשל, פיגוע הדריסה בניס ביום הבסטיליה בחודש יולי האחרון, שגרם למותם של 86 בני אדם. 'המדינה האסלאמית' שיבחה פיגוע זה, וקבעה שהשימוש ברכבים לפעולות טרור הינו "אחד הנשקים הבטוחים והפשוטים ביותר שניתן להשתמש בהם נגד הכופרים, אך בו זמנית גם אחת משיטות התקיפה הקטלניות ביותר והמצליחות ביותר מבחינת קצירת מספר גדול של כופרים".¹⁹ פיגועים מסוג זה קלים מאוד לביצוע אך מסייעים לשמר את דימוי העוצמה והאימה של 'המדינה האסלאמית' בתודעה המערבית.

שלישית, פיגועים אלו הינם פיצוי להתכווצותה הטריטוריאלית של 'המדינה האסלאמית' ולקשיים בהם נתקלים לוחמים פוטנציאליים בניסיונותיהם להגיע אל שטחי השליטה של הארגון ולהצטרף ללוחמה בעיראק ובסוריה. לפי ראשיד קסים, אזרח צרפתי ופעיל בכיר ב'מדינה האסלאמית' האחראי על תכנון שורה של פיגועים בצרפת, "בהתחלה, החליפות קראה לבצע **הג'רה**. [אך] כיום, הדבר הטוב ביותר הוא לבצע פיגועים בדאר אל-כופר, משום שהג'רה קשה מאוד כרגע לבצע", קבע והוסיף "כאשר דלת ההג'רה נסגרת, דלת הג'יהאד נפתחת".²⁰ כלומר,

December 3, 2016, at <https://pietervanostaeyen.files.wordpress.com/2016/05/al-hayat-that-they-live-by-proof.pdf>

¹⁶ *Rumiyah*, Al-Hayat Media Center, Dhul-Hijja 1437, Issue 1, p. 36. Accessed December 3, 2016, at <https://azelin.files.wordpress.com/2016/09/rome-magazine-1.pdf>

¹⁷ Jeff Goodwin, "A theory of categorical terrorism." *Social Forces* 84. 4 (2006), 2027-2046.

¹⁸ *Dabiq*, Al-Hayat Media Center, Issue 4, p. 44.

¹⁹ *Rumiyah*, Al-Hayat Media Center, Safar 1438, Issue 3, p. 3.

²⁰ Amarnath Amarasingam, "An Interview with Rachid Kassim, Jihadist Orchestrating Attacks in France", *Jihadology*, November 18, 2016. Accessed December 3, 2016, at

דווקא הצלחת המאבק הצבאי נגד 'המדינה האסלאמית' בעיראק ובסוריה והאמצעים השונים שננקטו על-ידי מדינות אירופה להקשות על הנסיעה למזרח התיכון כדי להצטרף לדאע"ש שינו את הדגש האסטרטגי של הארגון והגבירו את המוטיבציה שלו לבצע פיגועים בתוך צרפת ובתוך מדינות אירופיות נוספות.

מאמצי הקואליציה הבינלאומית לפגוע ב'מדינה האסלאמית' הצליחו לצמצם את שטחי השליטה של הארגון ולחסל דמויות בכירות בהנהגתו, כגון דובר 'המדינה האסלאמית' וראש אגף פיגועי חו"ל שלו, אבו מוחמד אל-עדנאני,²¹ ו"שר ההסברה" שלו, ואא'ל עדיל חסן סלמאן אל-פאיד, שהיה מוכר גם כאבו מוחמד אל-פורקן.²² עם זאת, הישגים אלו לא פגעו ביכולתו לבצע פעולות טרור על אדמת אירופה. הקריאה של דאע"ש לביצוע פעולות טרור נגד אזרחים "בכל מקום בו אפשר יהיה למצוא אותם" מציבה בפני צרפת אתגר משמעותי ביותר והובילה למציאות חדשה של חשש תמידי מטרור ולהחלת חוקי חירום אשר נועדו לסייע לסוכנויות הביטחון לסכל פיגועים עתידיים. נראה, כי מצב זה לא עומד להשתנות בזמן הקרוב.

<http://jihadology.net/2016/11/18/guest-post-an-interview-with-rachid-kassim-jihadist-orchestrating-attacks-in-france/>.

²¹ Robin Wright, "Abu Muhammad al-Adnani, the Voice of ISIS, is Dead", *the New Yorker*, August 30, 2016. Accessed December 3, 2016, at <http://www.newyorker.com/news/news-desk/abu-muhammad-al-adnani-the-voice-of-isis-is-dead>.

²² "IS confirms death of propaganda chief Abu Mohammed al-Furqan", *BBC News*, October 11, 2016. Accessed December 3, 2016, at <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-37619225>.